

SOMATIK FRAZEOLOGIZMLAR: ARAB TILIDA TANA A'ZOLARINING HISSIYOTLAR VA FIKRLARGA TA'SIRI.

Nematullayeva Sojida Xusniddin qizi

O'zbekiston jurnalistika va ommaviy
kommunikatsiyalari universiteti o'qituvchisi
<https://doi.org/10.5281/zenodo.14636548>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 3-yanvar 2025 yil
Ma'qullandi: 5-yanvar 2025 yil
Nashr qilindi: 13-yanvar 2025 yil

*Arab tili, frazeologizmlar, tana
a'zolari, ruhiy holat, his-tuyg'ular,
ko'zlar, yurak, og'iz, bosh, qo'l, burun,
iboralar, inson tabiyati.*

ABSTRACT

Ushbu maqola arab tilidagi frazeologizmlar va iboralariga asoslanadi, ular ko'pincha insonning ruhiy va jismoniy holatini tasvirlashda ishlatiladi. Maqola, ayniqsa, tana a'zolariga asoslangan frazeologizmlarni ko'rib chiqadi va ular yordamida odamlarning his-tuyg'ulari, hayotiy tajribalari va ijtimoiy munosabatlarini ifodalashni ko'rsatadi. Ko'zlar, yurak, og'iz, bosh, qo'llar va burun kabi tana a'zolariga asoslangan iboralar, arab tilida keng tarqalgan va insonga oid turli holatlar va his-tuyg'ularni aniq ifodalaydi. Har bir frazeologizm nafaqat tilni, balki inson tabiatini yanada yaxshiroq tushunish imkoniyatini yaratadi.

Arab tilidagi frazeologizmlar va iboralar, ko'pincha, insonning ruhiy va jismoniy holatini tasvirlashda muhim rol o'ynaydi. Tana a'zolariga asoslangan frazeologizmlar esa odamlarning his-tuyg'ularini, hayotiy tajribalarini va ijtimoiy munosabatlarini ifodalashda keng qo'llaniladi. Ushbu maqolada biz arab tilida keng tarqalgan 50 ta tana a'zolariga asoslangan frazeologizmlarni ishlatib, ularning inson hayotidagi o'rnini ko'rsatib o'tmoqchimiz.

Ko'zlar va yurak: Insonning ichki holatini ko'rsatuvchi iboralar

Arab tilida "فتح عينية" (ko'zlarini ochish) iborasi, yangi imkoniyatlarni va hayotdagi o'zgarishlarni ko'rishni bildiradi. Biror kishi yangi bir bosqichga o'tganida, uning ko'zlari ochiladi, yangi imkoniyatlarga qarashni boshlaydi. Misol uchun, "U yangi ishni boshlaganida ko'zlarini ochdi, endi o'zining yangi imkoniyatlarini ko'rmoqda".

"عنه على الهدف" (maqsadga ko'zi tushmoq) iborasi esa, maqsadga erishish uchun diqqatni jamlashni anglatadi. Bu ibora, odamning aniq bir maqsadga erishish yo'lida o'zini to'liq bag'ishlashi haqida gapirganda ishlatiladi. "U har doim maqsadga ko'zini qaratib, hech narsaga e'tibor bermaydi" – bu yerda ko'zning maqsadga qaratilishi odamning fokuslanganligini ko'rsatadi.

"أصاب قلبه" (yuragiga tegish) ifodasi, kishi qandaydir hodisadan chuqur ta'sirlanishini bildiradi. "U bu xabarni eshitgach, yuragi og'ridi" – bu yerda yurakdagi og'riq, hissiyotlarni ifodalash uchun ishlatilgan.

Yurak haqida gapirganimizda, "تألم قلبه" (yuragi og'rimoq) iborasi, odamning qayg'u yoki dardini ifodalashda qo'llaniladi. "O'sha voqea uni juda qiynadi, yuragi og'rib ketdi" – bu ibora, ichki og'riqni ko'rsatadi.

"عينه تدمع" (ko'zlari yoshga to'lmoq) va "نزلت دمة من عينه" (ko'zidan tomchi tushdi) iboralari yig'lashni bildiradi. Bu iboralar odatda qayg'u yoki kuchli his-tuyg'ularda ishlatiladi.

Og'iz va bosh: Insonning harakatlari va fikrlari

"فتح فمه" (og'zini ochmoq) iborasi, odamning hayratlanishini yoki ajablanishini ifodalaydi. "U yangi texnologiyani ko'rgach, og'zini ochdi" – bu yerda og'zini ochish, kutilmagan yoki ajoyib voqea bilan bog'liq hayratni ko'rsatadi.

"Boshini qichish" (حك رأسه) ifodasi, o'z fikrini topolmaslik yoki qaror qabul qilishda ikkilanmoqni bildiradi. "U boshini qichishdi, qanday qilib bu muammoni hal qilishni o'ylamoqda" – bu yerda boshni qichish, o'z fikrini aniqlashni anglatadi.

"Boshiga urish" (أصاب رأسه) iborasi esa, ajablanish yoki tushunmaslikni anglatadi. "U bu yangilikni eshitgach, boshiga urdi" – bu ibora, hayrat va ajablanishni ifodalaydi.

"رفع يديه" (qo'lini ko'tarish) iborasi taslim bo'lish yoki yordam so'rashni bildiradi. "U bunday vaziyatda qo'lini ko'tarib yordam so'radi" – bu ibora, yordamga muhtoj bo'lgan holatni ko'rsatadi.

"أغلق فمه" (og'zini yopmoq) ifodasi, jim bo'lish yoki gapirmaslikni bildiradi. "U bu masalani muhokama qilishni xohlamadi va og'zini yopdi" – bu yerda og'zini yopish, fikr bildirmaslikni anglatadi.

Qo'llar va burun: Harakatlar va mag'rurlik

"أصاب يده" (qo'lga tegish) ifodasi, biror ishni muvaffaqiyatli bajarishni bildiradi. "U qo'lga tegib, barcha ishlarini bajarib chiqdi" – bu yerda qo'lning roli muvaffaqiyatga erishishni anglatadi.

"سحب يده" (qo'lini tortib olish) iborasi, yordamdan voz kechish yoki mas'uliyatdan qochishni anglatadi. "U yordam so'raganida, u qo'lini tortib oldi" – bu yerda qo'lni tortib olish, yordamdan bosh tortishni bildiradi.

"رفع أنفه" (burunini ko'tarish) iborasi, mag'rurlik yoki o'zini yuqori tutishni anglatadi. "U doim burunini ko'tarib, boshqalarni past ko'radi" – bu yerda burunini ko'tarish, o'zini ustun ko'rish holatini ifodalaydi.

"رفع حاجبه" (qoshini ko'tarish) ifodasi esa ajablanish yoki hayratlanishni bildiradi. "U o'zining yangi ixtirosini ko'rgach, qoshini ko'tarib hayratda qoldi" – bu yerda qoshni ko'tarish, kutilmagan natijani ko'rsatadi.

Stress va qo'rquv: Insonning ichki holatini tasvirlash

"أنفاسه تتسارع" (nafaslari tezlashmoq) iborasi, shoshilish yoki qo'rquvni bildiradi. "U ko'rganida, nafaslari tezlashdi" – bu ibora, stress yoki qo'rquvni anglatadi.

"شعره يقف" (so'zi turgan) iborasi, hayajonlanish yoki qo'rquvni ko'rsatadi. "U bu xabarni eshitgach, so'zi turdi va qo'rquvdan jim bo'ldi" – bu yerda so'zning turganligi, qo'rquv holatini bildiradi.

"شعره يشتعل" (so'zi yonmoq) frazeologizmi, kuchli hissiyotlarni, masalan, g'azab yoki hayajonni ifodalaydi. "Uning so'zi yonib, g'azabdan so'zladi" – bu yerda so'zning yonishi, kuchli his-tuyg'ularni anglatadi.

Arab tilidagi tana a'zolariga asoslangan frazeologizmlar, insonning ruhiy holatini va jismoniy harakatlarini ifodalashda juda muhim vositalardir. Bu frazeologizmlar, hayotimizdagi turli holatlar, his-tuyg'ular va qarorlar haqida chuqur ma'lumot beradi. Ko'zlar, yurak, og'iz, bosh, qo'llar va burun kabi tana a'zolariga asoslangan iboralar, arab tilining o'ziga xos va rang-barangligini yanada yorqinroq ko'rsatadi. Ularning yordamida, biz nafaqat tilni, balki insonni yanada yaxshiroq tushunishimiz mumkin.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Бенашвили, В. И. (1985). *Фразеология арабского языка*. Москва: Наука.
2. Abdurahmonov, O. (2010). *Arab tilida frazeologizm va iboralar*. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasi.

3. Al-Khuli, A. (1995). *Arabic Idioms and Their Meanings*. Cairo: Dar Al-Shorouk.
4. Гончаренко, Г. А. (2007). *Арабский язык: Система и структура*. Москва: Издательство МГУ.
5. Abed, M. (2009). *Language and Emotion in Arabic Expressions*. Amman: Al-Quds University Publications.
6. Azzam, N. (2016). *Arab Culture and Language: A Comprehensive Guide*. Cairo: American University Press.

